

A17
Zegaiti begiratu gura ez dozu...

Hamabost estrofa bildu ditugu poema honetan, hurrengo datorren gaztelaniazkoaren estrofa-egitura berekoak: zortzi lerro dodekasilabo (baten bat endekasilaboa eta baten bat hamahiru silabakoa ere bada), ABBAACCA errimarekin, gaztelaniazko metrikari *copla de arte mayor* edo *octava castellana* esaten zaiona hain zuzen, hau da, batik bat XV. mendean eta XVI. mendean hasieran erabilitako estrofa mota bat. Dirudenez lehenengo 11 estrofak idatzi dira lehenengo idatzaldian, baina horien jarraipena dira zalantzarik gabe ondokoak ere, horietan ideia berri bat agertzen den arren (*zu / ni* alderaketa, neskaren eta mutilaren ezaugarriak eta jarrerak paraleloan emanez); azken estrofa (hamabosgarrena) biribildu gabe dago, hala neurriari dagokionean nola errimari dagokionean.

Idea nagusia beste poema batzuetan ere ikusi dugu: mutilak dontzeila krudelaren edertasuna goraiatzetan du, baina arreguraz eskatzen dio kasu egiteko; poema honetan, Amorearen mandamentua (bigarren estrofan adierazia) da horretarako argudio nagusia.

<1185r> Zegaiti begiratu gura ez dozu
 zugaiti nola nagoan kantaetaz?
 Bihotzau jo deustazu anetx¹ fletxaz,
 nigaz konturik egin nahi ez dozu;
 begira egizu zer egiten dozun, 5
 nuen² kontra ta nola oita³ zabilzen,
 amoreak zer deutsun zuri aginzen.
 Belarriok irekazu eta danzuzun:⁴

—Donzeila guztioi deustet aginketan⁵
 dagiela amoraduok ondo hartu; 10
 honegaz linda guztiok beukae kontu,⁶
 zerren joango nax neurau eskaetan;⁷
 kurela ifiniko dot estuetan,⁸
 baldin da⁹ mandamentu hau goarda ez badez.¹⁰
 Nik hau erraz daiket¹¹ neure partez, 15
 hasi banadi amorez konbatietan.—

Amoreak enzun dozu, ene laztana,
 oi bere mandamentuan zer dioan;¹²

¹ *anetx*: ‘anitz’.

² *nuen*: ‘noren’.

³ *oita*: Eskuizkribuko poemetan maiz erabiltzen dira *oi* eta *oita* betegarriak (bakanka *oi eta*), bertso-lerroen neurri egokia lortze aldera.

⁴ *Belarriok irekazu eta danzuzun*: ‘belarriok ireki itzazu eta entzungo duzu’.

⁵ *deustet aginketan*: ‘agintzen diet’.

⁶ *beukae kontu*: ‘eduki bezate kontu’.

⁷ *eskaetan*: ‘eskatzen’; kontu eskatzera, alegia.

⁸ *ifiniko dot estuetan*: ‘estuasunean ipiniko dut, kinka larrian jarriko dut’.

⁹ *baldin da*: ‘baldin eta’.

¹⁰ *goarda ez badez*: ‘gorde ez badeza’.

¹¹ *erraz daiket*: ‘erraz egingo dut’.

¹² *Amoreak enzun dozu, ene laztana, / oi bere mandamentuan zer dioan*: ‘ene laztana, entzun duzu Amoreak bere mandamentuan zer dioen’; ohiz kanpoko hitz-ordena darabil; latindar literaturan ohikoak dira halakoak, eta euskal idazleen artean Etxeberri Ziburukoa aipa genezake eredu klasiko

<1185v>	apa bat baneidizu ¹³ aho gozoan; bakutsu ¹⁴ ene fedea firmea dana. ¹⁵ Donzeilea, arren, egizu ene esana, zegaiti zuk ez dozu ezer galduko; neure bizian ez zaut anzituko, ¹⁶ zuretzat izango da nik dodana.	20
	Zu zara eder guztioen kapitana, zeruko irargi zuria dirudizu; ene guztiau zeure egin egizu, inor baino ederrago zareana. Libertadeau joan jatan zuregana, ni bizi izaatea zure eskuan dago, remedioaren esperanzaz beti nago, zeina bakit, ¹⁷ larrosatxoa, zugar dana.	25 30
	Espantadurik ¹⁸ nago, donzeilea: bihotzoi nola dozu horrein ¹⁹ kurela? Tratadu ze nagizu ²⁰ beti honela; enzuzu, dama guztioen estreilea: gura dot relajadu ²¹ kereilea; ²² osatu ene llageau, nahi badozu. Larrosa maiatzekoa, nola dozu enetzat horrein gogor murailea?	35 40
<1186r>	Donzeilea, piadadez ²³ har nazazu; barriz gura deusut erregutu: katea gehiagogaz ez ni lotu, neure bihotzau libre jafindazu; ²⁴ bihurtu libertadea egidazu, ²⁵ alegeratu didin ene gogoa. Zu serbitzeko handi dot deseoa; aldi bat ²⁶ zeure besoan naratzazu. ²⁷ Ediraiten ²⁸ eztau inork munduan	45

---

horren jarraitzaile. Lazarragarengan adibide bakanetakoa dugu hau, eta ez da kontu argia eredu jakin bati segika egindakoa ote den.

¹³ *apa bat baneidizu*: ‘musu bat egin (eman) ahalko nizuke’.

¹⁴ *bakutsu*: ‘badakutsu, ikusten duzu’; irakur bedi *bakutsu*.

¹⁵ *dana*: ‘dela’; *-na* konpletiboa.

¹⁶ *ez zaut anzituko*: ‘ez zaitut ahantziko, ahaztuko’.

¹⁷ *bakit*: ‘badakit’.

¹⁸ *Espantadurik*: ‘harriturik, miraz gelditurik’.

¹⁹ *horrein*: ‘horren’.

²⁰ *Tratadu ze nagizu*: ‘ez nazazu tratatu’.

²¹ *relajadu*: ‘apaldu’.

²² *kereilea*: ‘kexa’.

²³ *piadadez*: ‘piedadez, errukiz’.

²⁴ *jafindazu*: ‘ipin iezadazu’.

²⁵ *bihurtu libertadea egidazu*: ‘libertatea bihurtu iezadazu’.

²⁶ *aldi bat*: ‘aldi batez, une batez, memento batez, istaño batez’.

²⁷ *naratzazu*: ‘eratzan nazazu, besarka nazazu’.

<p>zu lako donzeila bat hain lindarik; sekula jaio ez da amoradurik ni duin²⁹ firmerik ene lekuan.³⁰ Ene gaz jarri zatez partiduan,³¹ zegaiti honezkero³² da denporea; berba bat egidazu, traidorea, plazaz edo bestela estalduan.³³</p>	<p>50</p> <p>55</p>
<p>Nigana zaozela dirudizu enojadarik beti kausa baga; askotan egote nax³⁴ berba baga; orain, edola bere, ze nafinzu;³⁵ aldi bat,³⁶ perla lindea, egin egizu nigaz, ordu bakotx³⁷ bat kunplidua.³⁸ Zu zara ene begioen espilua; azkero³⁹ zeure eskuogaz⁴⁰ hil nagizu.</p>	<p>60</p>
<p>Jaunorrek ez dindala⁴¹ ondasunik, gogoau baldin badot bestegana; horrein kruel izaten⁴² enegana nik merezidu ez dot zureganik. Sekula nik ez oi dot beste lanik, honela iragaiten⁴³ jat gau-egunak; hain dira ene begiok helzaidunak,⁴⁴ zugana laster doaz eneganik.</p>	<p>65</p> <p>70</p>
<p><1186v> Beti begira nago zuregana, ezin azartu⁴⁵ nax ezer esaten; kontentu-deskontentuak puntu baten⁴⁶ laster etorten dira enegana. Badozu zeure gogoia bestegana, alferrik engainadu ze nagizu,</p>	<p>75</p>

²⁸ *Ediraiten*: ‘edireten, aurkitzen’.

²⁹ *duin*: ‘bezain’.

³⁰ *ene lekuan*: ‘ene herrixkan’; alegia, ahapaldiko lehen lerroko *munduan*-i kontrajarriaz.

³¹ *jarri zatez partiduan*: ‘jar zaitetz harremanetan’.

³² *honezkero*: ‘dagoeneko’.

³³ *plazaz edo bestela estalduan*: ‘agerian edo bestela ezkutuan’.

³⁴ *egote nax*: ‘egoten naiz’; *-n* galdu du, testuinguru fonetikoarengatik (*n*- hurrengo silaban).

³⁵ *ze nafinzu*: ‘ez nazazu ipini (berba gabe)’.

³⁶ *aldi bat*: ‘une bat, denbora bat, istant bat’.

³⁷ *bakotx*: ‘bakar’.

³⁸ *kunplidua*: Ordu bete baino gehiago, alegia.

³⁹ *azkero*: ‘beraz’.

⁴⁰ *eskuogaz*: ‘esku hauekin/horiekin’.

⁴¹ *ez dindala*: ‘eman ez diezadala’.

⁴² *izaten*: ‘izatea’, *merezidu* aditzaren osagarria.

⁴³ *iragaiten*: ‘iragaten, igarotzen’.

⁴⁴ *heltzaidunak*: ‘heltzeko edo atxikitzeko gaitasuna duten (begiak)’, edo ‘(begi) harrapariak’, edo halako zerbait bide dira. Hapaxa da eta ez dakigu ziur zer esan nahi duen, baina *heldu* aditzetik eratorria bide da.

⁴⁵ *azartu*: ‘ausartu’.

⁴⁶ *puntu baten*: ‘une batean, berehala’.

	zeure gogoko barria esan egizu, ikasi nik dagidan zugan dana.	80
	Parerik eztozuna al ⁴⁷ dakizu, guztioen gainteko larrosea, eguzki ederraren esposea; ⁴⁸ hagaiti zuk honela narabilzu. Kundizio kurelok nahi bekizu ⁴⁹ honezkero ⁵⁰ zeurganik kenzaitea; ⁵¹ beraro ⁵² har nazazu, traidorea, edo bestela noxbait ⁵³ hil nagizu.	85
	Donzeilea, zuk banozu sentietan, ⁵⁴ sentitzen zaitut, bai, zeurori bere; zuk banazauzu ⁵⁵ ni, bai nik zu bere; zuk ni legez, nik zu zaut adietan. ⁵⁶ Ze gabilzaden beti puntuetan, ⁵⁷ dagigun konbersadu alkargaz; zu nigaz konfesadu, ni zuregaz, alkar daratzagula besoetan. ⁵⁸	90 95
<1187r>	Nik negar dagidanean, ⁵⁹ zu zaoz ⁶⁰ barrez; nik barre dagidanean, zu tristerik. Banago zure aldean jasarririk, ⁶¹ itzulten dozu buruoi grabedadez; ⁶² berbarik badegizut ⁶³ poridadez, ⁶⁴ gogorrik jarten zara berehala. Askotan, zu bazina pedernala, edo ni sufritzeko baninz hathez! ⁶⁵	100

⁴⁷ *al*: ‘dirudienez, ziur aski’; *al* honek probabilitate handia adierazten du.

⁴⁸ *eguzki ederraren esposea*: Erromatar mitologian, betiere bertsio batzuetan, Diana jainkosa zen eguzkiaren emaztea, eta ilargiarekin identifikatzen zen (cf. 26. lerroko *zeruko irargi zuria*).

⁴⁹ *Kundizio kurelok nahi bekizu / honezkero zeurganik kenzaitea*: ‘nahi bekizkizu/itzazu (ezarri dizkidazun) baldintza krudel horiek berehala zeugandik kendu’.

⁵⁰ *honezkero*: ‘berhala’.

⁵¹ *kenzaitea*: ‘kentzea’.

⁵² *beraro*: ‘bigunki, leunki’.

⁵³ *noxbait*: ‘behingoz’.

⁵⁴ *banozu sentietan*: ‘sentitzen banauzu’.

⁵⁵ *banazauzu*: ‘banazaguzu, ezagutzen banauzu’.

⁵⁶ *zaut adietan*: ‘aditzen zaitut, ulertzen zaitut’.

⁵⁷ *Ze gabilzaden beti puntuetan*: ‘ez gaitezen ibili beti eztabaidan’.

⁵⁸ *alkar daratzagula besoetan*: ‘elkarren besoetan eratzanik (besarkaturik) gaudelarik’.

⁵⁹ *negar dagidanean*: ‘negar egiten dudanean’.

⁶⁰ *zaoz*: ‘zagoz, zaude’.

⁶¹ *jasarririk*: ‘jesarririk, eseririk’.

⁶² *grabedadez*: ‘seriotasunez’.

⁶³ *berbarik badegizut*: ‘berbarik, hitzik egiten badizut’.

⁶⁴ *poridadez*: ‘argi eta garbi, itzulgingururik gabe’.

⁶⁵ *Askotan, zu bazina pedernala, / edo ni sufritzeko baninz hathez!*: ‘Askotan, oxala zu bazina pedernala bezain gogorra, eta ni pedernalaren kolpea sufritzeko haitzez(koa) banintz!’. A17: 118 bertso-lerroarekin batera ulertu dugu esaldi hau, mutilak neskaren erdeinua eta krudeltasuna maiteko balitu bezala.

Neskea zara zu ta ni gizona; zuk legez ditut nik narru zuriak; ⁶⁶ zuk bere bai nik legez haragiak; zuk legez nik bere dot gorputz ona; narabilzuna legez ⁶⁷ horra-hona, haxeak oi darabil beletea.	105 110
Zarean esadazu, donzeilea, kastaz benturaetan ⁶⁸ amazona. ⁶⁹	
Amorea ⁷⁰ da honako ez dakit zer bat, etorten da harako eztakit nundi; eztakit nola bihotzean sarzaiten da ⁷¹ zuk agin dagizuna egiteko.	115
Dudatzen badozu, ene laztana, asko ⁷² da ditzoso desdixaetan. ⁷³ Nik hain on baneu bozau, ⁷⁴ kantatzeko padezietan dodan doloreak!	120

Nola aipatu testu hau:

Lazarraga, Juan Perez, 2010 [c. 1602], “A17 – Zegaiti begiratu gura ez dozu... (Gaurko grafiara egokitua)” [PDF], in G. Bilbao et al. (arg.), *Lazarraga eskuizkribua: edizioa eta azterketa (1.0)*, Vitoria-Gasteiz: UPV/EHU. Interneten eskuragarri: <<http://www.lazarraga.com>> [Kontsulta: uuuu/hh/ee].

Lan hau [Creative Commons-en baimen baten mende](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) dago

⁶⁶ *narru zuriak*: Irudi luke *narru zuriak* adierazpidea nobleen larruaren kolorearekin lotuta dagoela; nobleek ez zuten lanik egiten eta, beraz, eguzkiak ez zuen haien larruazala belzten. Hortik sortu bide zen gaztelaniazko *sangre azul* esapidea, gero beste hizkuntza batzuetara hedatu dena; izan ere, larrua zuri-zuria izanik, zainak erraz ikusten baitira, halako eite urdinxka hartuz.

⁶⁷ *narabilzuna legez*: ‘narabilzun legez, narabilzun bezala’.

⁶⁸ *benturaetan*: ‘menturaz, beharbada’.

⁶⁹ *amazona*: Amazonek emakume gerlarien herria osatzen zuten, greziar mitologiaren arabera. Lazarragak zalantzarik gabe ezagutzen zuen *Crónica Troyana* (Lisboa, 1490) liburuan, hiru titulutan agertzen dira (36., 37. eta 80. tituluetan); orobat ezaguna bide zuen *Orlando Furioso* (1549) gaztelanariatuan ere agertzen dira; baina are gai topikoa zela ere esan daiteke XVI. mendeko literaturan orohar, eta bereziki zalduntza-liburuetan (cf. Marín Pina 1989).

⁷⁰ *Amorea ... doloreak*: Azken ahapaldia (A17: 113-120 bertso-lerroak) poemaren hirugarren idatzaldian erantsi da, zirriborro eta zuzenketa ugarirekin, eta ematen du oraindik biribildu gabe dagoela (errimak eta neurriak hori salatzen dute).

⁷¹ *sarzaiten da*: ‘sartzen da’.

⁷² *asko*: ‘jende asko’ hain zuzen.

⁷³ *ditzoso desdixaetan*: esaldi hau A17: 103-104 bertso-lerroekin batera ulertu dugu, neskaren erdeinua maiteko balu bezala.

⁷⁴ *Nik hain on baneu bozau*: ‘Oxala nik ahots ona banu!’.